

Typhuset Höner från Älvsbyhus är Sveriges mest sålda villa. Endast en av 100 villor som byggs i Sverige är specialritade för beställaren.

VARFÖR ÄR SVENSKAR RÄDDA FÖR ARKITEKTER?

De arkitektritade typhusen är på frammarsch.

De tidigare så populära, likriktade och praktiska men föga spektakulära, ingenjörskritade villorna tappar mark. Trots att det nu är arkitekter som ritar de flesta typhus tvekar många inför att hoppa över huskatalogerna och själva anlita en arkitekt. Är det bara en prisfråga eller döljer det sig något annat bakom vår rädsla för arkitekten?

TEXT Hedvig Andersson

V i lägger allt mer pengar på våra hem. Vi renoverar kök och badrum, köper klassiska svenska tyger och ekologiska ullfilter från en bonde på landet, fyndar ett 1700-talsbord i kvarterets antikhandel och ställer danska teakstolar i köket. I mataffärerna svämmas tidningshyllorna över av inredningsmagasin. Inte ens den envetna lågkonjunkturen verkar ha kunnat bromsa utvecklingen. Förra året spenderade svenskarna 21 miljarder på heminredning. Det är den högsta siffran någonsin och kan jämföras med de 25 miljarder vi årligen lägger på mat. Mot den bakgrunden är det kanske förvånande att vi ännu inte har visat ett större engagemang för hemmets fyra väggar, den arkitektur som omsluter våra varsamt och kostsamt framtagna interiörer. Förra året byggdes 6 955 villor i Sverige. Majoriteten av dessa är typhus, valda från ett begränsat sortiment ur en katalog. Hus som levereras i "platta paket" och monteras samma dag.

Den svenska typhustraditionen sträcker sig tillbaka till slutet av 1600-talet och hämtar sin inspiration från Frankrike. Den svenska militären inspirerades av den franska och byggde smala längor under låga tak. Militärbyggnadernas utformning blev sedan norm för bostadsbyggandet och lever till stor del kvar i småhusproduktionen även i dag. Genom enkla standardhus ville man sätta normen för god arkitektur, etablera konsensus för en estetik som byggde på kollektivism och ordning i motsats till individualism och kaos. Men identiska typhus rimmar illa med vår tids strävan efter personligt självförverkligande. För att höja statusen på den praktiska standardbostaden har typhusföretagen börjat anlita arkitekter för att rita kataloghus vars utformning ligger långt ifrån ingenjörsvillornas. De nya, exklusiva typhusen kommer med prislappar som får deras förlagor att framstå som Ullaredfynd. Anmärkningsvärt är att trots att nästan alla typhus är ritade av en

arkitekt och trots att möjligheterna till ett skräddarsytt boende ökar markant om man hoppar över mellanhanden typhusföretaget, är vi ovilliga att göra just detta. Varför är vi så rädda för arkitekter?

– Vi arkitekter skulle kunna bli mycket bättre på att kommunicera det vi gör. Vi har varit dåliga på att förklara att det verkligen finns ett mervärde i ett individuellt framtaget hus och den process det innebär, säger Mats Håkansson som är husarkitekt.

Håkan Widjedal, också han husarkitekt, menar att Sverige ligger efter här. Många av deras beställare är tyskar och svenskar som har bott utomlands. Han menar att det i övriga Europa finns en helt annan inställning till att anlita arkitekt.

– I många andra länder i Europa finns det typhus men där är arkitektmarknaden mycket större. Det finns nog en rädsla, men en större faktor är – vad ska man kalla det – kultur eller praxis. Det första man gör när man ska bygga hus är att man frågar sig "hur gjorde grannen?". Att köpa ett typhus blir då en startpunkt som man inte ens reflekterar över, säger han.

Men Mats har under de senaste åren tyckt sig se en förändring i attityd då fler och fler väljer bort kataloghusen.

"FÖRRA ÅRET SPENDERADE SVENSKARNA 21 MILJARDER PÅ HEMINREDNING – ATT JÄMFÖRA MED DE 25 MILJARDER VI ÅRLIGEN LÄGGER PÅ MAT."

– Det finns en ökad individualism, fler vill ha sitt eget. Många är trötta på det här socialdemokratiska att alla ska ha samma. Det är ju något som präglat Sverige under väldigt lång tid. Jag tror man har fått nog av det och vill skilja ut sig. Det är glädjande, ler han.

Trots detta är typhusen fortfarande vanligare än de skräddarsydda, arkitektritade villorna. Vad säger typhusleverantörerna?

– Vi ser det inte som att vi säljer typhus. De hus man ser i vår katalog är idéhus och ska fungera som inspiration, säger Jessica Nilsson, husdesigner på Trivselhus. Vi kan tillsammans med kunden göra förändringar och skapa den arkitektritade känslan. Vi jobbar lika mycket med individuella lösningar som arkitekterna, skillnaden är att hos oss är det mycket billigare.

På Trivselhus använder man sig inte av titeln arkitekt utan alla, oavsett utbildning, kallar sig husdesigner.

– Alla är inte arkitekter här och vi ville ha en titel som är gemensam och unik för oss. Med titeln arkitekt får man nog mer respekt men kanske tror många att man också styr mer, säger Jessica.

Det ligger nära till hands att tro att motviljan inför att hoppa över huskatalogerna har fler aspekter än den ekonomiska, aspekter som vi inte riktigt kan eller vill sätta fingret på. Oformulerade fördomar om arkitekter som svåra, otillgängliga och hemlighetsfulla. Någonstans oroar vi oss nog för att lämna våra hem i händerna på någon som utnämnt sig själv till den goda smakens väktare och stänger ute kunden från all inflytande. Någon som fasar för den dag vi flyttar in och börjar sätta kletiga avtryck av vardag och verklighet på det arkitektoniska storverket.

Anne Mette Petri, en av Mats beställare, bor med sin familj i södra Sverige och vet att så behöver det inte bli. Hon visste att hon ville ha ett stenhus och att hon ville ha →

3 TYPHUS RITADE AV SVENSKA ARKITEKTER:

SANDELL SANDBERG FÖR ARKITEKTHUS

THAM & VIDEGÅRD FÖR ARKITEKTHUS

KJELLGREN KAMINSKY FÖR EMRAHUS

Att rita katalogvillor hade länge låg status men de senaste åren har flera kända arkitekter lanserat sina egna typhus.

”DE NYA, EXKLUSIVA TYPHUSEN KOMMER MED PRISLAPPAR SOM FÅR DERAS FÖRLAGOR ATT FRAMSTÅ SOM ULLAREDFYND.”

stort inflytande över utformningen. Hon kontaktade flera arkitekter innan ”känslan var rätt”.

– Jag skulle råda alla att anlita en arkitekt i stället för att beställa hus ur en katalog. Vi tittade på typhus i början men eftersom vi hade ganska många krav insåg vi att det inte var möjligt, berättar hon men poängterar att man ska välja arkitekt noga och att man måste vara beredd att själv vara delaktig i projektet.

– Jag har till exempel formgivit en del bänkar själv och vi valde en handgjord trappa som monterades på plats. Vi kunde ändra saker från dag till dag och vi har gjort många justeringar i de ursprungliga ritningarna. Det har varit en lång process men jag skulle inte kunna vara mer nöjd, ler Anne Mette.

Mats, som har ritat många privata villor med väldigt varierande budget, menar att det är en myt att det alltid blir dyrare för att man anlitar arkitekt.

– Det som gör att de arkitektritade husen ofta har en högre slutnota är att den som anlitar en arkitekt ofta har högre ambitioner, säger han och tillägger att om man vill ha ett mindre hus eller

en enplansvilla kan det till och med bli billigare att anlita en arkitekt än att välja från en katalog.

Håkan tror ändå att det ofta blir dyrare med en arkitekt men menar att det finns värden som inte kan mätas i pengar.

– Generellt kan man säga att det brukar bli dyrare, medger han. Det finns en upprepning i typhusens produktion som är svår att konkurrera med. Det man däremot kan konkurrera med är att man med en unik lösning kan hushålla med ytor och skapa en effektivare planlösning och på så sätt minska kostnaderna. Tittar man på vad man får för sina pengar så kanske ett arkitekt-ritat hus kostar 30% mer än ett typhus men man kan få 100% mer i livskvalitet, säger han med eftertryck.

– Man kan alltid välja material efter plånbok, tillägger Mats. Det som gör ett hus intressant är till väldigt stor del detaljer. Man kan bygga väldigt billigt och ändå lägga mycket energi på detaljer.

– Man kan till exempel välja enklare fönster och badrum för att i stället välja en dyrare trappa. På så sätt höjer man med små grepp helheten, förklarar han. ■

FÖRDELAR ARKITEKTRITAT

SKRÄDDARSYDD LÖSNING
PERFEKT TOMTANPASSNING
MÖJLIGHET ATT ÄNDRA
IN I DET SISTA
ETT HELT UNIKT HUS

FÖRDELAR TYPHUS

FAST KOSTNAD
FÄRRE ÖVERRASKNINGAR
LÄTT ATT HITTA
LEVERANTÖR OCH HUS
KRÄVER MINDRE
DELAKTIGHET

10 RÅD FÖREN OVAN BESTÄLLARE:

- 1 Tänk igenom vad du behöver för funktioner. Ta hjälp av en arkitekt, inredningsarkitekt eller landskaparkitekt redan här.
- 2 Välj en arkitekt som du kan samarbeta med och har förtroende för.
- 3 Glöm de förutfattade meningarna. Arkitekten hjälper dig att få valuta för pengarna du investerar.
- 4 För en aktiv dialog. Så förvissas du dig om att både helhet och detaljer blir som du vill ha dem.
- 5 Skriv ett avtal. Gör upp villkoren för uppdraget.
- 6 Kontrollera att arkitekten är försäkrad. En ansvarsförsäkring ger dig och arkitekten trygghet.
- 7 Förenkla med totalåtagande. Arkitekten kan hjälpa dig att samordna alla instanser.
- 8 Ta hjälp med myndighetskontakterna. Låt arkitekten lotsa dig genom byråkratin.
- 9 Ta ställning till ersättningsform. Rörligt arvode eller fast pris? Eller rörligt arvode mot budget?
- 10 Gå vidare med bygget. Arkitekten hjälper dig att planera nästa steg i processen, själva bygget.

Tippen kommer från www.arkitekt.nu. Beställ Arkitektguiden gratis på www.arkitekt.se/guide.